

Egyház és pápaság

Apostoli folytonosság

Az első keresztények magabiztosan el tudták dönteni, melyik az igazi egyház, valamint, hogy mely doktrína Krisztus igaz tanítása. A próba egyszerű volt: csak meg kellett vizsgálni, hogy az adott közösség rendelkezik-e az apostoli folytonosság kritériumával.

Az apostoli folytonosság az apostoli eredetet jelenti, más szóval, a püspökök és papok apostoli utódlását. A világ minden katolikusa része annak a „családfának”, amelyik visszavezethető az apostolokig. Ugyanez a protestáns felekezeteknél lehetetlen (főleg ott, ahol nincsenek is püspökök).

Az apostoli folytonosság (szukcesszió) lényeges szerepet játszik az igaz hit megőrzésében, amint arra a Szentírás is rámutat. Pál, hogy az apostolok halála után is biztosítsa az apostoli tanítás megőrzését és továbbadását, a következőt mondja Timóteusnak: „s amit tőlem számos tanú jelenlétében hallottál, azt közöld megbízható emberekkel, akik alkalmasak rá, hogy másokat tanítsanak. (2Tim 2,2)”. Ebben a szakaszban az apostoli szukcesszió első három nemzedékére utal – a sajátjára, Timóteuséra, illetve azokéra, akiket Timóteus tanítani fog.

Az egyházatyák, akik ebben a folytonosságban láncszemek voltak, rendszeresen felhívták a figyelmet az apostoli folytonosságra, mint annak próbakövére, hogy vajon a katolikusok vagy az eretnekek hordozzák-e az igaz tanítást. Ez az út az eretnekek szubjektív, sőt néha meglehetősen bizarr szentírás magyarázata miatt vált szükségessé. Kellott egy olyan végső, alapvető és a Szentírástól független vizsgálati szempont, melynek segítségével ellenőrizhető az adott tantétel.

J. N. D. Kelly, egy ókeresztény egyháztörténettel foglalkozó protestáns (!) történész, a következőket írja: „A gyakorlatban miként volt megtalálható az apostoliság bizonyítéka vagy az apostoli hagyomány? ... A legnyilvánvalóbb válasz, hogy az apostolok szóban az egyházra bízták, az egyház pedig továbbadta nemzedékről nemzedékre. ... Maradéktalanul nyilvános volt – szemben a gnosztikusok állítólagos titkos tradíciójával –, az apostoloktól jogutódokra szállt tovább, ezektől pedig az őket követőkre. Éppen ezért a folyamatot mindenki követhette az egyházban, aki csak követni kívánta”. (Early Christian Doctrines, 37)

Az egyházatyák számára „a szóbeli hagyománynak az eredeti kinyilatkoztatással való azonosságát a nagy püspöki székhelyek püspökeinek az apostoloktól való töretlen, egyenes ági leszármazása szavatolta. ... Az egyházban lakó Szentlélek folyamatos védelemmel látta el az egyházra bízott üzenetet. Valóban, az egyház püspökei ... Szentlélekkel eltelt emberek, akik «az igazság tévedhetetlen adományával» rendelkeznek”. (uo.)

Így tehát az atyák tapasztalatilag „mélységesen meg voltak győződve az eretnekekkel folytatott vita hiábavalósága felől, ha az pusztán és kizárólag csak szentírási alapon folyik. Az az ügyesség és siker ugyanis, amellyel ők az Írás felszínes értelmét csúrték-csavarták, lehetlenné tette bármely végső üzenet megfogalmazását.” (uo., 41)

Római Kelemen pápa

„Miatán a különböző vidékeken és városokban hirdették az ígét, előljárókat állítottak mindenütt, kiket próbára tettek a Lélekben, a püspököket és a diákonusokat, azok számára, akik hinni fognak. És ez nem volt újdonság, mert a régi időkben is írtak már a püspökökről és a diákonusokról. ... A mi apostolaink is éppen ilyen jól tudták Urunktól, Jézus Krisztustól, hogy irigykedés támad a püspökség neve miatt. Mivel mindezeket tökéletesen tudták előre, felállították az előbbieken említetteket, a továbbiakra pedig azt a rendelkezést adták, hogy mikoron majd ők is elszenderülnek, adják tovább más, kipróbált férfiaknak szent szolgálatukat.” (Levél a Korintusiaknak 42,4-5; 44,1-3 [Kr. u. 96])

Hegeszipposz

„Amikor Rómába érkeztem, meglátogattam Anicetust, akinek Eleutherus volt a diákonusa. Anicetus halála után, Szótér lépett örökébe, utána pedig Eleutherus. Minden utódlásban, minden városban folytonosság van, melyet a törvény, a próféták és az Úr ír elő.” (Visszaemlékezések, idézi Eusebius, egyháztörténet, 4,22 [Kr. u. 180])

Ireneusz (†202)

„De mivel nagyon hosszú lenne ebben a kis könyvben valamennyi egyháznak utódlásait felsorolni, itt csak a legnagyobb, a legrégebb és mindenki előtt ismert egyháznak, annak, amit a két dicsőséges apostol Péter és Pál Rómában alapított és szervezett, az apostoloktól átvett hagyományát s a püspökök sorozata révén egészen napjainkig hirdetett hitét ismertetjük s ezzel minden tévtanítót megszégyenítünk. ... Ezzel az egyházzal, nagyobb tekintélye miatt, minden egyháznak egységben kell lennie, vagyis minden hívőnek a földkerekségen, amelyben [ti. a római egyházban] a világ összes egyházának vezetői által mindenkor meg van őrizve az apostoli hagyomány.” (Az eretnekségek ellen 3,3,2)

Tertullianus († 220 után)

„[Az apostolok] minden városban közösséget alapítottak: ezektől a közösségektől kapták azután és kapják ma is a hit palántáját és a tanítás magvait a többi közösségek, hogy egyházakká váljanak. Ezért ezeket az egyházakat is apostolinak tekintjük, mert az apostoli egyházak sarjai. Ugyanis minden leszármazottat eredete alapján kell minősítenünk. Ezért az a sok és nagy egyház nem

más, mint az apostolok által alapított egyetlen kezdeti egyház, melyből mindnyájan származnak. Így mindnyájan eredetiek és mindnyájan apostoliak, hiszen mind egyetlen egységet alkotnak. (De praescriptione haereticorum, 20)

„[H]ogy mit nyilatkoztatott ki nekik Krisztus, – és itt is kifogást terjesztek elő –, nem lehet másként bizonyítani, mint azoknak az egyházaknak az útján, amelyeket maguk az apostolok alapítottak prédikációjukkal ... Ha pedig így áll a dolog, bizonyos, hogy minden tanítást, mely összhangban van az apostoli anyaegyházakkal, amelyektől a hit ered, igazságnak kell tartanunk, hiszen kétségtelenül azt tartalmazza, amit az egyházak az apostoloktól kaptak, az apostolok Krisztustól, Krisztus pedig Istentől. El kell viszont ítélni hamissága miatt minden olyan tanítást, amelyről felismerhető, hogy ellenkezik az egyházak igazságával, és így Krisztus apostolai és Isten igazságával. Tehát ki kell még mutatnunk, hogy a mi tanításunk, melynek szabályát fentebb közöltük, az apostoli hagyományból eredőnek tekintendő, és ezért az összes többiek a hazugságból származnak.” (im. 21)

„Egyébként, ha egyes eretnekségek az apostoli korra merészelik visszavezetni magukat, hogy azt a látszatot keltsék, hogy az apostolok hagyományozták át őket, mivel már az apostolok korában léteztek, ezt válaszolhatjuk: mutassák ki egyházaik eredetét, sorolják fel kezdettől fogva egymást követő püspökeiket, bizonyítsák be, hogy első püspökük elődje és jótállója valamelyik apostol vagy olyan apostoli férfiú volt, aki az apostolok mellett kitarzott. Mert az apostoli egyházak ilyen módon mutatják ki eredetüket. A szmirnai egyház például előadja, hogy Polikárpot János állította az élére, a római egyház pedig kimutatja, hogy Kelelem Péter rendelte.” (im. 32)

„De ha kitalálnának is ilyesmit, az sem segítene rajtuk. Hiszen, ha tanításukat az apostolokéhoz hasonlítjuk, a különbség és az ellentét miatt maga ez a tanítás bizonyítaná, hogy nem valamelyik apostol és nem is apostoli férfiú a szerzője. Mert ahogyan az apostolok nem tanítottak egymástól eltérően, úgy az apostoli férfiak sem hirdettek az apostolokéval ellenkező tanítást.” (uo.)

„Ezért hát az összes eretnekségek, akiket egyházaink felhívnak, hogy terjesszék elő ezt a két bizonyítékot, igazolják apostoliságukat, ahogyan akarják! Ám ők nem apostoliak, és nem is tudják igazolni azt, ami nem igaz rájuk, s nem is fogadják be őket a békességbe és a közösségbe azok az egyházak, amelyek valamiképpen apostoliak, hiszen vallási tanításuk eltérése miatt ezek semmiképpen sem apostoliak.” (uo.)

Cyprianus (†258)

„Az egyház egy, mivel pedig egy, nem lehet egyaránt belül és kívül. Ha ugyanis [az eretnek] Novatianus-szal van, nem volt Kornél [pápával]. Ha valóban Kornéllal volt, aki Fábiant, [Róma] püspökét törvényes beiktatás útján követte, és akit az Úr a papi méltóság mellett vértanúsággal is megdicsőített, akkor Novatianus nincs az egyházban és püspöknek sem számít; ő, aki az utódlásban senkit sem követ, önmaga utódja és megveti az evangéliumi és apostoli hagyományt. Az egyházat ugyanis semmiképpen sem vezetheti az, aki nem rendelkezik egyházi fölszenteléssel.” (Levelek 69,3)

Pápai tekintély

A „katolikus válaszok” [catholic.com] más traktátusaiban kimutattuk, hogy az egyházatyák vallották az alábbiakat: Jézus Pétert sziklává tette, mégpedig azért, hogy ráépítse egyházát; ez a tény Péternek különleges főséget adott; Péter Rómába ment; és jogutódokat hagyott maga után. Ebben a részben azt bizonyítjuk, hogy az egyházatyák értelmezése szerint Péter jogutó dai örökölték az ő speciális tekintélyét és főségét.

Az atyák számos különféle módon dokumentálják, hogy a római egyház volt a központi és legnagyobb tekintéllyel bíró egyház. Tanúsítják a római egyházba vetett bizalmat tanácsadás, vitás kérdések eldöntése valamint tanbeli kérdésekben való eligazítás terén. Megjegyzik, mint például Antiochiai Ignác, hogy Róma az „elöljáró” a többi egyház között, valamint Ireneus, hogy „nagyobb tekintélye miatt, minden egyháznak egységben kell lennie” Rómával. Abban is világosan irányt mutatnak, hogy az egység Rómával és a római püspökkel egyet jelent egységben lenni a katolikus egyházzal. Ez pedig Cyprianus tolmácsolásában azt a meggyőződést tükrözi, hogy Róma „a fő egyház, ahonnan a papi egység keletkezett”.

Az alábbiak közül azok a legfontosabb szakaszok, amelyekben a pápák – akár elvi állásfoglalásukkal, akár konkrét cselekedetükkel – kinyilvánítják felfogásukat egyházi tekintélyükről. Miként I. Kelelem pápa, amikor utasítja a korintusi egyházat, hogy állítsa helyre egyházvezetését, vagy amikor Viktor pápa kiközösíti Kis-ázsia egyházait, mely után a többi püspök ugyan megkísérelte megváltoztatni Viktor elhatározását, de nem kérdőjelezték meg joghatóságát a kiközösítésre.

És most lássuk az idézeteket.

Római Kelelem

„A bennünket érő, és egymást követő váratlanul jött nehézségek és zavarok miatt, testvéreim, csak megkésve fordíthatunk figyelmünket mindazokra a dolgokra, melyeknek rendezése, szereteteim, olyan kívánatos számotokra, arra az istentelen és hozzátok méltatlan lázadásra gondolunk, ami Isten választottjai számára idegen és tőlük távol áll, de miatta jutott néhány vakmerő és elszánt egyén arra a féktelenségre, hogy a ti tiszteletet érdemlő, nemes, és minden ember előtt megbecsülésben álló neveteket olyan rettenetesen káromolja. ... Fogadjátok meg tanácsunkat, és nem fogjátok megbánni. ... Ha pedig valaki nem fogadná el azt, amit ő [Isten] mondott általunk [vagyis, hogy állítsátok helyre az egyházvezetést], tudja meg, nem kis veszélynek teszi ki magát! ... Örömet, igaz örömeztetést ajándékoztok minékünk azzal, ha engedelmesek lesztek azok iránt, akikről a Szentlélek által írtunk most

nektek; és ha tövestül kivágyjátok lázongásaitoknak a rend ellen irányuló, alaptalan haragját, amit a békesség és az egyetértés végett ezen levelünkben vázoltunk.” (Levél a korintusiakhoz 1; 58-59; 63 [Kr. u. 95])

Hermász

„[Hermász] két könyvecskét fogsz majd megírni, az egyiket elküldöd Kelemennek [Róma püspöke], a másikat pedig Grapténak. Kelemen a városon kívülre fogja azt eljuttatni, neki az a megbízatása” (A Pásztor 2,4,3 [Kr. u. 140/55])

Antiochiai Ignatiosz (+110)

„Ignác ... a rómaiak területén előljáró egyháznak, mely Istenhez méltó, dicséretes, boldogságra méltó, dicsőséges, a cél elnyerésére érdemes, méltó a szentségre és a szeretet vezetője, krisztusi törvényű, [és] az Atya nevével ékes” (Rómaiaknak írt levél 1,1)

„Soha senkire nem irigykedtetek [ti. a római egyház], másokat tanítottatok. Én azt akarom, az is szilárduljon meg, amit tanítványokként másoknak meghagyatok.” (uo. 3,1)

Korinthoszi Dionüsziosz

„Kezdetől fogva ez a szokás uralkodott ugyanis nálatok, hogy minden testvérrel különféle módon jót tesztek, és minden városban sok egyháznak támogatást küldötök. ... Rómaiak, ti megőriztétek az atyáktól örökölt római szokást, melyet nemcsak fenntartott boldog püspökötök, Szótér, hanem gyarapított is, mert bőségesen küldte a szenteknek a támogatást, és boldog szavakkal vigasztalta a hozzá jövő testvéreket, mint gyermekeit a gyengéden szerető atya.” (Levél Szótér pápához, idézi Euszebiosz, Egyháztörténet 4,23,9 [Kr. u. 170])

„Ma megünnepeltük tehát az Úr szent napját, melynek folyamán felolvastuk leveleteket [ti. Szótér pápáét]; mindig meg fogjuk őrizni, hogy [az egyházban] felolvasva emlékeztessen bennünket, amint az első levél is, amit Kelemen írt nekünk.” (uo. 4,23,11)

Ireneusz (†202)

„De mivel nagyon hosszú lenne ebben a kis könyvben valamennyi egyháznak utódlásait felsorolni, itt csak a legnagyobb, a legrégebb és mindenki előtt ismert egyháznak, annak, amit a két dicsőséges apostol Péter és Pál Rómában alapított és szervezett, az apostoloktól átvett hagyományát s a püspökök sorozata révén egészen napjainkig hirdetett hitét ismertetjük s ezzel minden tévtanítót megszégyenítünk. ... Ezzel az egyházzal, nagyobb tekintélye miatt, minden egyháznak egységben kell lennie, vagyis minden hívőnek a földkerekségen, amelyben [ti. a római egyházban] a világ összes egyházának vezetői által mindenkor meg van őrizve az apostoli hagyomány.” (Az eretnokségek ellen 3,3,2)

Caesareai Euszebiosz (†339)

„Bizony nem kis jelentőségű kérdés merült fel abban az időben [Kr. u. 190], mert egész [Kis-]Ázsia egyházai arra hivatkozva, hogy ők ezt igen ősi hagyomány alapján teszik, úgy vélték, hogy a hold tizennegyedik napján kell megülni az Üdvözítő húsvétjának az ünnepét, amely napon is a zsidóknak előírás szerint le kell ölniük a bárányt, és minden esetben ugyanezen a napon kell befejezni a böjtöt, a hét bármely napjára essen is az. Az egész földkerekség többi részén levő egyházak azonban nem így szokták megülni az ünnepet, és apostoli hagyomány alapján megtartották azt a mindmáig is érvényben levő szokást, hogy nem szabad más napon befejezni a [Nagy]böjtöt, mint Üdvözítőnk feltámadásának a napján. Ennélfogva tehát a püspökök zsinatokat és összejöveteleket tartottak ebből a célból, és mindannyian egyhangúlag, levél útján a mindenütt élő hívek tudomására hozták azt az egyházi előírást, hogy az Úr halottaiból való feltámadásának titkát ne hogy más napon üljék meg valaha is, mint az Úr napján [vagyis vasárnap], és hogy csak ezen a napon fejezzük be a húsvéti böjtölést. ... Ezek után a rómaiak előljárója, Viktor [pápa (189-199)] megpróbálta a közös egységből tömegesen kiközösíteni egész [Kis-]Ázsia egyházait a szomszédos egyházakkal együtt, mintha heterodoxok lettek volna. Ítéletét levelek útján tette közzé, melyekben kihirdette, hogy az ott élő összes testvérek kivétel nélkül ki vannak rekesztve a közösségből. Ez azonban nem tetszett az összes püspöknek. Véleményével ellentétben azt tanácsolták neki, hogy legyen gondja a békességre, a felebaráti egységre és szeretetre. ... [Ireneusz] udvariasan arra buzdítja Viktort, hogy ne vágja le Istennek egész egyházait, melyek régi szokás hagyományát őrzik”. (Egyháztörténet 5,23,1–24,11)

„Ireneusz joggal viselte nevét, mert nevében és magatartása által is békeszerző volt, így buzdított és tárgyalt az egyházak közötti béke érdekében, és nemcsak Viktorral, hanem levél útján számos, különféle egyházi vezetővel is tanácskozott” (uo. 24,18)

Cyprianus (†258)

„Az Úr mondta Péternek: «Én is mondom neked: Péter vagy, erre a sziklára építem egyházamat, s az alvilág kapui sem vesznek rajta erőt. Neked adom a mennyek országa kulcsait. Amit megkötysz a földön, a mennyben is meg lesz kötve, s amit feloldasz a földön, a mennyben is fel lesz oldva.» [Mt 16,18-19]. ... Őrá építette az egyházat, neki parancsolta meg először nyája legeltetését [Jn 21,17], és noha az összes apostolnak ugyanolyan hatalmat adott, mégis egy tanítói széket alapított, és tekintélyével az egy egység egy alapját és eredetét határozta meg. A többi [apostol] is az volt, ami Péter, de az elsőséget Péter kapta, és így mutatkozik meg az egy egyház, és az egy szék. Pásztorok mindannyian, de egy nyáj van, amelyet az összes apostol közös egyetértéssel legeltet. Aki ezt a Péter-egységet nem tartja, az hogyan gondolhatja, hogy megtartja a hitet? Aki elhagyta Péter székét, amelyre alapozódott az egyház, az hiheti magáról, hogy az egyházban van?” (A katolikus egyház egységéről 4; első változat)

„Van merszük [ti. az eretnekek] elhajózni Péter székéhez és a fő egyházhoz, ahonnan a papi egység keletkezett, és a szakadároktól és istentelenektől leveleket hozni és nem gondolnak arra, hogy a rómaiak, akiknek az apostoli hit hirdetése adott tekintélyt, a hűtlenekhez nem közelíthetnek?” (Levelek 59,14)

A Szerdikai Zsinat (343)

„Ez látszik ugyanis a legjobbnak és messze a legillőbbnek, ha a főnek, azaz Péter apostol székének számolnak be a papok minden egyes tartományból.” (DH 136)

Péter pápaságának eredete

Az Újszövetségi Szentírásban öt különböző metaforát találunk az egyház alapításával kapcsolatban. (Mt 16,18; 1Kor 3,11; Ef 2,20; 1Pt 2,5-6; Jel 21,14). Az egyik ilyen hasonlat, amikor Jézus Krisztus „sziklának” nevezi Pétert: „Én is mondom neked: Péter vagy, erre a sziklára építem egyházamat, s az alvilág kapui sem vesznek rajta erőt.” (Mt 16,18)

Egyesek kétségbe vonják Jézus ama szándékát, hogy ezzel egyházát Péterre alapozza, szerintük az egyház alapja valami más.

Mások azzal érvelnek, hogy a fenti szakaszban különbség van a görög Péter (Petrosz) illetve a szikla (petra) szó között, viszont figyelmen kívül hagyják a kézenfekvő magyarázatot: petra, a nőnemű főnév egyszerűen módosítva lett, hímnemű végződést kapott, mivel nőnemű szó nem lehet férfinév. A nembeli változtatásnak pusztán stilisztikai okai vannak.

Ezek a kritikák egyként mellőzik észrevenni, hogy Jézus arámul beszélt és a mindennapi életben Pétert Kéfás vagy (átírástól függően) Kéfa néven nevezte – ahogy ezt a Jn 1,42 mutatja. Ezt a szót fordítottak azután görögre Petrosz-ként. A valójában arámul elhangzott mondat, melyet Jézus Péternek mondott, tehát így hangzik: „Kéfa vagy, erre a kéfára építem egyházamat.”

Az egyházatyák – azon keresztények, akik időben, kultúrában és teológiai vonatkozásban legközelebb álltak az apostolokhoz – az alábbi idézetek tanúsága szerint tisztán megértették Jézus ama szándékát, hogy egyházát Péterre kívánta alapozni.

Tatianosz (120-172)

„Simon Péter válaszolta és mondta: «Te vagy a Messiás, az élő Isten Fia». Jézus erre válaszolta és mondta neki: «Boldog vagy, Simon, Jónás fia, mert nem a test és vér nyilatkoztatta ki ezt neked, hanem az én mennyei Atyám, aki a Mennyben van. Én is mondom neked: Kéfás vagy, erre a sziklára építem egyházamat, s az alvilág kapui sem vesznek rajta erőt.»” (Diatesszaron 23)

Tertullianus († 220 után)

„Rejtve maradt valami Péter előtt, akit a felépítendő egyház sziklájának neveztek, aki megkapta a mennyek országának kulcsait és azt a hatalmat, hogy oldjon és kössön a mennyben és a földön. (vö. Mt 16,18 skk)” (De praescriptione haereticorum 22)

„[A]z Úr ezt mondta Péternek: «erre a sziklára építem egyházamat, neked adom a mennyek országa kulcsait. Amit megkötsz a földön, a mennyben is meg lesz kötve, s amit feloldasz a földön, a mennyben is fel lesz oldva.» ... Miféle ember vagy te, hogy felforgatod és megváltoztatod az Úr nyilvánvaló szándékát, minekutána ő személyesen ruházta ezt Péterre. Rád építem egyházamat – mondja – és neked adom a kulcsokat.” (A szerénységről 21,9-10).

Origenész (184-254)

„Nézz [Péterre], az egyház hatalmas alapjára, a legszilárdabb sziklára, melyre Krisztus az Ő egyházát helyezte. És mit mond neki a mi Urunk? «Te kishitű» – mondja –, «miért kételkedel?» (vö. Mt 14,31)” (Homília a Kivonulás könyvéről 5,4).

Cyprianus (†258)

„Az Úr mondta Péternek: «Én is mondom neked: Péter vagy, erre a sziklára építem egyházamat, s az alvilág kapui sem vesznek rajta erőt. Neked adom a mennyek országa kulcsait. Amit megkötsz a földön, a mennyben is meg lesz kötve, s amit feloldasz a földön, a mennyben is fel lesz oldva.» [Mt 16,18-19]. ... Őrá építette az egyházat, neki parancsolta meg először nyája legeltetését [Jn 21,17], és noha az összes apostolnak ugyanolyan hatalmat adott, mégis egy tanítói széket alapított, és tekintélyével az egy egység egy alapját és eredetét határozta meg. A többi [apostol] is az volt, ami Péter, de az elsőséget Péter kapta, és így mutatkozik meg az egy egyház, és az egy szék. Pásztorok mindannyian, de egy nyáj van, amelyet az összes apostol közös egyetértéssel legeltet. Aki ezt a Péter-egységet nem tartja, az hogyan gondolhatja, hogy megtartja a hitet? Aki elhagyta Péter székét, amelyre alapozódott az egyház, az hiheti magáról, hogy az egyházban van?” (A katolikus egyház egységéről 4; első változat)
„Egy Isten, egy Krisztus és egy egyház van, valamint egy katedra, mely az Úr szava szerint Péterre helyeztetett. Másik oltárt emelni új papsággal az egy oltár és egy papság mellett nem lehet. Aki máshol gyűjt, az szétszór.” (Levelek 43,5)

* * *

Translated and posted with permission of Catholic Answers - www.catholic.com